

अध्यक्ष : श्री. आनंदराज आंबेडकर | उपाध्यक्ष : डॉ. दत्ता देशकर | सचिव : श्री. संजीव बोधनकर | प्राचार्य : डॉ. गौतम बनसोडे | संपादक : प्रा. सचिन गुळीग

संपादक मंडळ : डॉ. अनिल घोलप, प्रा. धीरज गडहरे | विद्यार्थी प्रतिनिधी : स्नेहल कांबळे, रतन शिंदे

संपादकीय

मोबाईल आणि आजची पिढी

तंत्रज्ञानाच्या वेगवान प्रगतीमुळे मानवी जीवनात अनेक क्रांतिकारी बदल झाले आहेत. त्यापैकी सर्वात मोठा आणि प्रभावी बदल म्हणजे मोबाईल फोनचा उदय. अगदी काही दशकांपूर्वी जे अशक्य वाटायचे, ते आज मोबाईलच्या माध्यमातून शक्य झाले आहे. संवाद, माहिती, शिक्षण, मनोरंजन, व्यवहार - सगळंच एका छोट्याशा मोबाईलमध्ये सामावलेले आहे. विशेषतः आजच्या तरुण आणि बालपिढीसाठी मोबाईल हा जीवनाचा अविभाज्य भाग झाला आहे.

मोबाईलचा उपयोग

मोबाईलचा उपयोग केवळ फोन कॉल करण्यापुरताच मर्यादित राहिलेला नाही. स्मार्टफोन आल्यापासून त्याचा उपयोग विविध क्षेत्रांमध्ये मोठ्या प्रमाणात वाढलेला आहे:

१. संवादसाधन

मोबाईलचा सर्वात मूलभूत आणि प्राथमिक उपयोग म्हणजे संवादसाधन. कोणत्याही व्यक्तीशी जगाच्या कुठल्याही कोपऱ्यातून काही सेकंदात संवाद साधता येतो. व्हॉट्सअप, इन्स्टंट मेसेजिंग, व्हिडिओ कॉल, ईमेल आदींमुळे संवाद अधिक सुलभ झाला आहे.

२. शिक्षण

ऑनलाइन शिक्षणाचा उदय झाल्यापासून मोबाईल शिक्षणाचे शक्तिशाली माध्यम बनले आहे. विविध शैक्षणिक ॲप्स, यूट्यूब चॅनल्स, ई-पुस्तके, ऑनलाइन कोर्सेस यांद्वारे विद्यार्थ्यांना घरबसल्या शिकण्याची संधी मिळते. कोविड-१९ च्या काळात मोबाईलशिवाय शिक्षण अशक्य झाले होते, यावरून याचे महत्त्व अधोरेखित होते.

३. माहिती आणि ज्ञान

मोबाईलच्या इंटरनेटद्वारे जगभरातील माहिती एका

क्लिकवर उपलब्ध होते. कोणताही विषय, कोणतेही वर्तमान, हवामान, आरोग्य, तंत्रज्ञान, करिअर या सगळ्यांची माहिती अगदी सहज मिळवता येते.

४. मनोरंजन

मोबाईल हे आजचे सर्वात मोठे मनोरंजन साधन झाले आहे. यूट्यूब, नेटफ्लिक्स, ॲमेझॉन प्राइम, म्युझिक ॲप्स, गेम्स, सोशल मीडिया - हे सर्व मोबाईलवर सहज वापरता येते. त्यामुळे लोकांच्या करमणुकीचा एक महत्त्वाचा स्रोत बनलेला आहे.

५. व्यवसाय आणि कामकाज

मोबाईलचा वापर व्यवसाय आणि नोकरीसाठीही मोठ्या प्रमाणात होतो. ई-कॉमर्स, ऑनलाईन बँकिंग, गुंतवणूक, मार्केटिंग, ग्राहक सेवा, डिजिटल पेमेंट्स, मॉर्टिगस - हे सगळे मोबाईलद्वारे शक्य झाले आहे. छोटे व्यापारीही आता मोबाईलच्या साहाय्याने आपला व्यवसाय वाढवत आहेत.

६. सामाजिक बांधिलकी आणि जनजागृती

सरकार, स्वयंसेवी संस्था आणि सामाजिक कार्यकर्ते मोबाईलचा उपयोग जनजागृतीसाठी करतात. आरोग्य, पर्यावरण, मतदान, स्त्री-सुरक्षा अशा अनेक क्षेत्रांत मोबाईलद्वारे संदेश पोहोचवले जातात.

आजची पिढी आणि मोबाईल

आजची पिढी म्हणजेच तरुण आणि किशोरवयीन मुले-मुली मोबाईलच्या वापरात आघाडीवर आहेत. त्यांचा दिवस मोबाईलपासून सुरू होतो आणि मोबाईलवरच संपतो. ही पिढी डिजिटल माध्यमांमध्ये लहानपणापासूनच वाढत आहे. त्यांच्या जीवनातील, विचारसरणीचा, सवयींचा मोबाईलवर खोल प्रभाव पडत आहे.

सकारात्मक परिणाम

१. ज्ञान आणि कौशल्यात वाढ - मोबाईलवरून विविध नवे विषय शिकण्याची संधी मिळते. अनेकांनी यूट्यूब, कोडिंग ॲप्स, डिझाईन टूल्स यांचा वापर करून स्वतंत्र व्यवसाय किंवा करिअर सुरू केले आहे.

२. जगाशी संपर्क - मोबाईलमुळे युवक जागतिक

स्तरावर संवाद साधू शकतात. त्यामुळे त्यांची दृष्टी व्यापक होते.

३. स्वयं-अभ्यास आणि स्पर्धा परीक्षा - अनेकजण मोबाईलच्या साहाय्याने स्पर्धा परीक्षांची तयारी करतात, भाषाशिक्षण घेतात, नवीन तंत्रज्ञान शिकतात.

४. करिअर संधी - सोशल मीडियावर कंटेंट क्रिएटर, डिजिटल मार्केटर, व्हिडिओ एडिटर, इन्फ्लुएंसर अशी नवी करिअरची क्षेत्र निर्माण झाली आहेत.

दुष्परिणाम आणि अडचणी

मोबाईलचा अतिरेक केल्यामुळे आजच्या पिढीवर काही गंभीर नकारात्मक परिणाम होत आहेत:

१. शारीरिक आरोग्यावर परिणाम

- सतत मोबाईल बघितल्याने डोळ्यांचे त्रास, डोकेदुखी, झोपेचा अभाव, मानदुखी, स्थूलपणा या समस्या उद्भवतात.

- लहान वयातच चष्मा लागण्याचे प्रमाण वाढले आहे.

२. मानसिक आरोग्यावर परिणाम

- सोशल मीडियामुळे सतत तुलना, आत्मविश्वास कमी होणे, तणाव, नैराश्य यासारख्या समस्या वाढल्या आहेत.

- मोबाईल गेम्स आणि ॲप्समुळे व्यसनाधीनता निर्माण होते.

३. एकाग्रतेचा अभाव

- सतत सूचना (notifications) आणि ॲप्समुळे लक्ष विचलित होते. विद्यार्थ्यांचे अभ्यासात लक्ष लागत नाही.

४. सामाजिक संवादात कमतरता

- प्रत्यक्ष संवादाची जागा आभासी संवादाने घेतली आहे. कुटुंबातील संवाद कमी झाला आहे. मैत्री, सहवास, मानवी नात्यांमध्ये अंतर आले आहे.

५. गैरवापर आणि धोके

- सायबर गुन्हे, फसवणूक, खोट्या बातम्या, चुकीची माहिती, ऑनलाइन शोषण यासारखे धोके मोबाईलमुळे निर्माण झाले आहेत.

- अल्पवयीन मुलांना अश्लील किंवा हिंसक कंटेंट सहज उपलब्ध होतो, जो त्यांच्या मानसिकतेवर परिणाम करतो.

पालक आणि शिक्षकांची भूमिका

आजच्या पिढीला मोबाईलचा सकारात्मक वापर शिकवण्यासाठी पालक आणि शिक्षकांची भूमिका खूप महत्त्वाची आहे:

- मुलांवर मोबाईल वापराबाबत देखरेख ठेवावी.
- वेळेची मर्यादा ठरवून द्यावी.
- मोबाईलचा वापर शैक्षणिक आणि उपयुक्त हेतूसाठी कसा करायचा हे शिकवावे.
- संवाद, मैदानी खेळ, पुस्तके यांचे महत्त्व वाढवावे.

• मुलांना सर्जनशील, क्रीडाप्रेमी, सामाजिकदृष्ट्या जागरूक बनवावे.

मोबाईल हा आपल्या जीवनातील एक महत्त्वाचा साधन बनला आहे. याचे फायदे अनंत आहेत, पण तोट्यांनाही नाकारता येत नाही. आजच्या पिढीने मोबाईलचा वापर साधन म्हणून करायला हवा, साध्य म्हणून नव्हे. ज्ञान, प्रगती, संवाद, कनेक्टिव्हिटी यासाठी मोबाईलचा वापर जरूर करावा, पण अतिरेक, व्यसन आणि दुरुपयोग टाळावा.

मोबाईलच्या वापरावर शिस्त, संतुलन आणि सजगता ही त्रिसूत्री अंगीकारल्यास मोबाईल आयुष्य अधिक सुंदर, सुलभ आणि समृद्ध बनवू शकतो. तंत्रज्ञानाचे गुलाम न होता, त्याचे उपयोगी नागरिक होणे हीच आजच्या पिढीची खरी गरज आहे.

संपादक
प्रा. सचिन गुळीग
इतिहास विभाग
9545600535

डॉ. आंबेडकर कला व वाणिज्य महाविद्यालयात 79वा. स्वातंत्र्य दिन मोठ्या आनंदात साजरा करण्यात आला.

या सोहळ्या वेळी महाविद्यालयाचे प्राचार्य डॉ. गौतम बनसोडे सर यांनी विद्यार्थ्यांना मोलाचे मार्गदर्शन केले.

"डॉ. आंबेडकर महाविद्यालयात राष्ट्रीय क्रीडा दिन उत्साहात साजरा"

आज शुक्रवार, दिनांक २९ ऑगस्ट २०२५ रोजी उत्साहपूर्ण वातावरणात राष्ट्रीय क्रीडा दिन साजरा करण्यात आला. या कार्यक्रमाचे आयोजन शारीरिक शिक्षण विभाग, राष्ट्रीय सेवा योजना (NSS) व विद्यार्थी विकास मंडळ यांच्या संयुक्त विद्यमाने करण्यात आले होते.

सावित्रीबाई फुले पुणे विद्यापीठाचे गुणवत्ता सुधार कार्यक्रमांतर्गत पीपल्स एज्युकेशन सोसायटीच्या येरवडा येथील डॉक्टर आंबेडकर कला व वाणिज्य महाविद्यालयाच्या वतीने महिला सबलीकरण व सक्षमीकरण या विषयावर विद्यार्थिनींसाठी कार्यशाळा घेण्यात आली त्यात खडक पोलीस ठाण्याच्या सहाय्यक पोलीस निरीक्षक ऋतुजा जाधव यांनी मार्गदर्शन केले.

"एक दिवसीय शिष्यवृत्ती कार्यशाळा"

पुणे - सोमवार, दिनांक १८ ऑगस्ट २०२५ रोजी येरवडा येथील पी. ई. एस. डॉ. आंबेडकर कॉलेज ऑफ आर्ट्स अँड कॉमर्स येथे एक दिवसीय शिष्यवृत्ती कार्यशाळेचे आयोजन करण्यात आले. विद्यार्थ्यांना शिष्यवृत्ती योजनांचे महत्त्व पटवून दिले.. महाविद्यालयातील शिष्यवृत्ती विभागाचे प्रभारी कार्यालयीन लिपिक श्री. सुरज कांबळे यांनी विद्यार्थ्यांना विविध शिष्यवृत्ती योजनांची माहिती दिली.

पीपल्स एज्युकेशन सोसायटीचे अध्यक्ष माननीय आनंदराज आंबेडकर साहेब, उपाध्यक्ष डॉ. दत्ता देशकर सर यांनी महाविद्यालयातील शिक्षक व शिक्षकेतरांना मार्गदर्शन केले.

परिपक्वता म्हणजे संपूर्ण विकसित आणि जबाबदार असण्याची अवस्था. ती केवळ वयानुसार येत नाही, तर अनुभव, विचारसरणी, भावना आणि आचरण यांच्या परिपूर्णतेतून विकसित होते. परिपक्वता व्यक्तीच्या सर्वांगीण विकासासाठी अत्यंत महत्वाची असते. परिपक्वता म्हणजे शारीरिक, मानसिक, भावनिक, सामाजिक, आर्थिक आणि आध्यात्मिक पातळीवर समतोल साधण्याची क्षमता. परिपक्वता व्यक्तीच्या निर्णयक्षमतेत, समस्या सोडवण्यासाठी कौशल्यात, जबाबदारी स्विकारण्याच्या वृत्तीत आणि विचार करण्याच्या खोलीत दिसून येते. परिपक्व व्यक्ती जीवनातील संकटांना सामोरे जाताना संयम आणि तर्कशुद्ध दृष्टिकोन ठेवते.

परिपक्वतेचे प्रकार

(१) शारीरिक परिपक्वता (Physical Maturity)- शरीराच्या वाढीसंबंधी प्रक्रिया पूर्ण झाल्यावर शारीरिक परिपक्वता येते. लहानपणापासून प्रौढ वयापर्यंत पोहोचण्याच्या प्रक्रियेमध्ये शारीरिक बदल होतात. व्यक्तीचे स्नायू, हाडे, हार्मोन्स, उंची, वजन आणि शारीरिक क्षमता पूर्ण विकसित होतात. शारीरिक परिपक्वता स्वाभाविक आहे, परंतु आरोग्यदायी जीवनशैली ती अधिक योग्य प्रकारे साध्य करता येते.

(२) मानसिक परिपक्वता (Intellectual Maturity)- विचारसरणी परिपक्व होणे, तर्कशुद्ध निर्णय घेणे आणि समस्यांचे सखोल विश्लेषण करणे. एखादी गोष्ट एकाच दृष्टीकोनातून न पाहता अनेक दृष्टीकोनातून विचार करता येणे. अनुभव आणि शिक्षणातून मानसिक परिपक्वता वाढते. ही परिपक्वता मिळवण्यासाठी वाचन, विचार करणे, चिंतन, आणि अनुभवांची देवाणघेवाण करणे आवश्यक असते.

(३) भावनिक परिपक्वता (Emotional Maturity)- आपल्या भावनांवर नियंत्रण ठेवणे आणि योग्य ठिकाणी योग्य प्रतिसाद देणे. तणाव, दुःख, राग किंवा आनंद यांचा अतिरेक न करता संतुलित राहण्याची कला. दुसऱ्यांच्या भावनांची जाणीव ठेवणे आणि त्यांचा आदर करणे. परिपक्व व्यक्ती भावना दडवत नाही, पण त्या संयमित आणि समजूतदारपणे व्यक्त करते. ती कोणत्याही परिस्थितीत आत्मसंतुलन ठेवते आणि इतरांशी योग्य संवाद साधते.

(४) सामाजिक परिपक्वता (Social Maturity)- समाजातील जबाबदाऱ्या समजून घेणे आणि त्यानुसार वागणे. नाती ठिकठिकाणी समजूनदारपणा ठेवणे, इतरांचा आदर करणे आणि लोकांशी सौहार्दपूर्ण संबंध ठेवणे. सामाजिक मूल्ये, परंपरा आणि नियम यांची जाण ठेवणे. नेतृत्वगुण, लोकांशी संवाद कौशल्य आणि सामंजस्य ठेवण्याची क्षमता.

(५) आर्थिक परिपक्वता (Financial Maturity)- पैशांचे योग्य नियोजन आणि जबाबदारीने खर्च करण्याची सवय. आर्थिक सुरक्षितता, गुंतवणूक आणि बचतीचे महत्त्व समजून घेणे. दीर्घकालीन आर्थिक उद्दिष्टे ठरवून त्यानुसार वागणे.

(६) आध्यात्मिक परिपक्वता (Spiritual Maturity)- जीवनातील खोल अर्थ समजून घेणे आणि आत्मशोध घेण्याचा प्रयत्न करणे. मनःशांती, संयम आणि संतुलित जीवनशैली ठेवण्याची जाणीव. दया, क्षमा, कृतज्ञता आणि सकारात्मक दृष्टीकोन विकसित करणे. धर्म, तत्वज्ञान किंवा योगसाधनेच्या माध्यमातून आत्मविकासा साधणे.

परिपक्वता विकसित होण्यासाठी खालील घटक

महत्वाचे आहेत

परिपक्वता विकसित होण्यासाठी अनेक घटक महत्वाची भूमिका बजावतात. हे घटक व्यक्तीच्या विचारसरणीवर, भावनिक स्थिरतेवर, सामाजिक वर्तनावर आणि जबाबदारीच्या जाणिवेवर प्रभाव टाकतात. प्रत्येक व्यक्तीच्या वाढीच्या प्रक्रियेत हे घटक वेगवेगळ्या प्रमाणात कार्यरत असतात.

१. जीवनानुभव (Life Experiences) परिपक्वता वाढवण्यासाठी जीवनातील अनुभव सर्वात महत्वाचा घटक आहे. अनुभवातून व्यक्ती शहाणपण शिकते आणि चुकीच्या गोष्टी पुन्हा करण्याचे टाळते. विविध प्रकारच्या परिस्थितींना तोंड दिल्यामुळे निर्णयक्षमता वाढते. अडचणींना सामोरे जाताना तणाव आणि अस्थिरता टाळता येते. अनुभव स्वतःच्या क्षमता ओळखण्यास आणि विकसित करण्यास मदत करतो.

२. शिक्षण आणि ज्ञान (Education & Knowledge) शिक्षण केवळ पुस्तकी ज्ञान पुरवत नाही, तर योग्य निर्णय घेण्याची आणि विचार करण्याची क्षमता विकसित करते. विविध विषयांवरील ज्ञान विचारसरणीला व्यापक बनवते. नवीन कल्पना, तत्वज्ञान आणि तत्वे आत्मसात करता येतात. समस्या सोडवण्याची आणि तात्त्विक विचार करण्याची क्षमता वाढते. व्यक्ती अधिक नीतीमान, जबाबदार आणि स्वावलंबी होते.

३. आत्मपरीक्षण (Self-Reflection) स्वतःच्या वर्तनाचा, निर्णयाचा आणि अनुभवाचा सखोल विचार करणे महत्वाचे असते. स्वतःच्या चुका आणि कमतरता सुधारण्याची संधी मिळते. स्वतःच्या निर्णयांचे परिणाम समजवण्यास मदत होते. आत्मशोधामुळे व्यक्ती अधिक आत्मविश्वासाने जीवन जगतो. मानसिक शांतता आणि स्थिरता मिळवण्यास मदत होते.

४. भावनांवर ताबा (Emotional Control & Stability) परिपक्वतेसाठी भावनात्मक स्थिरता आणि संतुलन राखणे गरजेचे आहे. कोणत्याही परिस्थितीत संयम राखण्याची क्षमता विकसित होते. असंतोष, क्रोध, दुःख आणि आनंद यांचा समतोल साधता येतो. योग्य वेळी आणि योग्य पद्धतीने भावना व्यक्त करता येतात. सामाजिक आणि व्यक्तिगत संबंध अधिक चांगले बनतात.

५. जबाबदारीची जाणीव (Sense of Responsibility) परिपक्व व्यक्ती आपली जबाबदारी ओळखते आणि तिला योग्य प्रकारे पार पाडते. प्रत्येक कृतीच्या परिणामांची जाणीव होते. समाज, कुटुंब आणि स्वतःसाठी जबाबदारीने वागण्याची वृत्ती वाढते. नियोजनबद्ध आणि शिस्तबद्ध जीवनशैली अंगीकारली जाते. आर्थिक, सामाजिक आणि वैयक्तिक आयुष्यात स्थिरता मिळते.

६. दुसऱ्यांच्या दृष्टिकोनातून विचार करणे (Empathy & Understanding Others) परिपक्वता म्हणजे केवळ स्वतःच्या अनुभवांवर आधारित विचार करणे नव्हे, तर इतरांच्या भावनांची जाणीव ठेवणेही आहे. लोकांशी चांगले संबंध ठेवता येतात. कोणताही निर्णय घेताना इतरांच्या अडचणी आणि गरजा समजून घेता येतात. सहानुभूती आणि मानवतेच्या भावनेत वाढ होते. नातेसंबंध टिकवण्यास मदत होते.

७. दीर्घकालीन विचारसरणी (Long-Term Thinking) परिपक्व व्यक्ती तात्पुरत्या फायद्यापेक्षा दीर्घकालीन परिणामांचा विचार करते. आयुष्यातील निर्णय चांगले आणि परिणामकारक ठरतात. तणाव आणि अनिश्चितता कमी होते. ध्येय आणि उद्दिष्ट स्पष्ट

राहतात.

८. समुपदेशन आणि मार्गदर्शन (Guidance & Mentorship) योग्य मार्गदर्शन आणि सल्ला मिळाल्यास व्यक्तीची परिपक्वता लवकर विकसित होऊ शकते. अडचणींवर सखोल विचार करून उपाय शोधण्यास मदत होते. आत्मविश्वास वाढतो आणि योग्य दिशेने वाटचाल करता येते. प्रेरणादायी लोकांकडून शिकण्याची संधी मिळते.

९. सहनशीलता आणि संयम (Patience & Resilience) परिस्थिती अनुकूल नसताना देखील शांत राहण्याची आणि मार्ग काढण्याची कला म्हणजे सहनशीलता. अडचणींना धैर्याने तोंड देता येते. नकारात्मकता टाळून पुढे जाण्याची ऊर्जा मिळते. चूक करण्याच्याची मानसिकता तयार होते.

परिपक्वता विकसित करण्यासाठी महत्वाचे उपाय १. आत्मपरीक्षणाची सवय लावणे (Self-Reflection) परिपक्वतेच्या दिशेने पहिला महत्वाचा टप्पा म्हणजे स्वतःला ओळखणे आणि चुका सुधारण्याची तयारी ठेवणे.

* दररोज स्वतःच्या विचारांचे मूल्यमापन करणे..

* एखाद्या प्रसंगात आपण योग्य वागलो का? याचे विश्लेषण करणे..

* आपल्या निर्णयांचे परिणाम समजून घ्या आणि चुकांमधून शिकण्याचा प्रयत्न करणे.

* आपल्याला काय सुधारायचे आहे, याबद्दल प्रामाणिक राहणे.

२. भावनांवर नियंत्रण ठेवणे (Emotional Regulation) परिपक्वतेचा एक मोठा लक्षणीय भाग म्हणजे भावनांवर ताबा ठेवणे आणि क्षणिक प्रतिक्रियांना आळा घालणे.

* क्षणिक निर्णय घेण्याआधी विचार करणे.

* राग, दुःख किंवा तणाव आल्यावर थोडा वेळ शांत राहणे.

* विपश्यना, ध्यानधारणा आणि योगसाधनेचा सराव करणे.

* प्रत्येक गोष्ट वैयक्तिक न घेता तर्कशुद्ध विचार करण्याचा सराव करणे.

३. जबाबदारी स्वीकारणे (Accepting Responsibility) परिपक्व व्यक्ती आपल्या निर्णयांची आणि कृतींची जबाबदारी स्वीकारते.

* चुका घडल्यास त्या मान्य करणे आणि त्यावर उपाय शोधणे.

* निर्णय घेताना दीर्घकालीन परिणामांचा विचार करणे.

* स्वतःला किंवा परिस्थितीला दोष न देता गोष्टी सुधारण्यावर भर देणे.

* कौटुंबिक, सामाजिक आणि आर्थिक जबाबदाऱ्या पूर्ण करण्याची जाणीव ठेवणे.

४. निर्णयक्षमता वाढवणे (Improving Decision-Making Skills) परिपक्व व्यक्ती निर्णय घेताना भावनिक होण्याऐवजी तर्कशुद्ध विचार करते आणि वेळेच्या कसोटीवर टिकणारे निर्णय घेते.

* निर्णय घेताना भावना आणि तर्क यांचा योग्य समतोल ठेवणे.

* जलद निष्कर्ष काढण्याऐवजी योग्य माहिती मिळवा आणि विचारपूर्वक निर्णय घेणे

* दीर्घकालीन परिणामांचा विचार करणे.

* चुकीचे निर्णय झाल्यास त्यातून धडा घेणे आणि पुढे सुधारणा करणे.

५. सहानुभूती (Empathy) आणि समजूतदारपणा वाढवणे - इतरांच्या भावना, विचार आणि परिस्थिती समजून घेणे हे परिपक्वतेचे लक्षण आहे.

* इतरांचे अनुभव ऐकणे आणि त्यांच्या परिस्थितीतून विचार करणे.

* कोणावरही पटकन टीका करण्याआधी त्यांची बाजू समजून घेणे.

* मतभेद असूनही इतरांचा आदर राखणे.

* गरजूंना मदत करा आणि समाजासाठी सकारात्मक योगदान देणे.

६. वेळेचे नियोजन आणि प्राधान्यक्रम ठरवणे (Time Management & Prioritization) परिपक्वतेचा भाग म्हणजे महत्वाच्या गोष्टींना प्राधान्य देणे आणि वेळेचे योग्य नियोजन करणे.

* दिवसाची यादी तयार करा आणि महत्वाच्या गोष्टी आधी पूर्ण करणे.

* वेळ वाया घालवणाऱ्या गोष्टी (मोबाईल, सोशल मीडिया) नियंत्रित ठेवणे.

* लक्ष विचलित करणाऱ्या गोष्टी टाळणे आणि उद्दिष्टांवर लक्ष केंद्रित करणे.

* कामे वेळेत पूर्ण करण्याची शिस्त लावणे.

७. स्वाध्याय आणि सतत शिकण्याची वृत्ती ठेवणे (Continuous Learning & Self-Improvement) परिपक्वतेसाठी ज्ञान आणि अनुभव वाढवणे अत्यंत महत्वाचे आहे.

* दररोज नवीन काहीतरी शिकणे (वाचन, अभ्यास, कोर्सेस इ.).

* अनुभवी लोकांशी संवाद साधणे आणि त्यांचे अनुभव ऐकणे.

* चांगल्या सवयी जोपासणे आणि चुकीच्या सवयी सोडवण्याचा प्रयत्न करणे.

* अपयशकडे शिकण्याच्या संधीसारखे पहाणे.

८. तणाव व समस्यांशी योग्य प्रकारे सामना करणे (Handling Stress & Challenges Maturely) परिपक्वतेची खरी कसोटी संकटाच्या वेळी कशी प्रतिक्रिया देता यावर असते.

* संकट आल्यावर घाईघाईने निर्णय घेऊ नय

* परिस्थितीचे योग्य आकलन करून शांततेने उपाय शोधणे.

* निराश होण्याऐवजी संकटांमधून शिकण्याचा दृष्टिकोन ठेवणे.

* समस्या सोडवण्यासाठी सकारात्मक आणि क्रियाशील होणे..

परिपक्वता म्हणजे अनुभव, विचारशीलता, जबाबदारी आणि सहानुभूती यांचे समिश्र स्वरूप आहे. ही काही एका रात्रीत मिळणारी गोष्ट नाही, तर सततच्या प्रयत्नांमधून आणि अनुभवांतून ती हळूहळू विकसित होते.. परिपक्वता ही एक सतत विकसित होणारी प्रक्रिया आहे. अनुभव, शिक्षण, आत्मपरीक्षण, जबाबदारीची जाणीव, भावनिक संतुलन, सहनशीलता आणि दीर्घकालीन विचारसरणी हे घटक परिपक्वता वाढवण्यासाठी महत्वाचे आहेत. या सर्व घटकांचा प्रभाव आपल्या जीवनावर सकारात्मकपणे पडतो आणि त्यातून एक जबाबदार, समजूतदार आणि आत्मविश्वासपूर्ण व्यक्तिमत्त्व विकसित होते.

प्रो.डॉ. श्रेयसी सुनिल परब
डिपार्टमेंट ऑफ कॉमर्स

स्पर्धा परीक्षा: एक मायाजाल

स्पर्धा परीक्षा हा भारतीय तरुणाईच्या आयुष्यातील एक अत्यंत महत्वाचा आणि गुंतागुंतीचा टप्पा आहे. जाजच्या युगात, विशेषतः भारतात, सरकारी नोकरी मिळवण्यासाठी किंवा उच्च शिक्षणासाठी स्पर्धा परीक्षा हा एक अटळ मार्ग बनला आहे. परंतु, या परीक्षांचे स्वरूप, त्यांचा प्रभाव आणि त्यामागील प्रक्रिया यांना एक मायाजाल म्हणवे लागले. हे मायाजाल केवळ विद्यार्थ्यांचाच नव्हे, तर संपूर्ण समाजाच्या मानसिक, आर्थिक आणि सामाजिक परिस्थितीवर परिणाम करते. या लेखात आपण स्पर्धा परीक्षांचे विविध पैलू, त्यांचे फायदे-तोटे, त्यांच्यामागील सामाजिक आणि आर्थिक गतिशीलता आणि त्यांचा विद्यार्थ्यांवरील प्रभाव यांचा सविस्तर आढावा घेणार आहोत.

स्पर्धा परीक्षांचे स्वरूप आणि महत्त्व-

स्पर्धा परीक्षा हा भारतातील शिक्षण आणि नोकरीच्या क्षेत्रातील एक महत्वाचा दुवा आहे. यूपीएससी (UPSC), एसएससी (SSC), बँकिंग, रेल्वे, नीट (NEET), जेईई (JEE), गेट (GATE), आणि इतर अनेक परीक्षा लाखो तरुणांच्या भविष्याला आकार देतात. या परीक्षा सरकारी नोकरी, वैद्यकीय शिक्षण, अभियांत्रिकी शिक्षण किंवा इतर प्रतिष्ठित क्षेत्रात प्रवेश मिळवण्यासाठी आवश्यक असतात. भारतातील सामाजिक आणि आर्थिक परिस्थिती पाहता, सरकारी नोकरी ही स्थैर्य आणि प्रतिष्ठेचे प्रतीक मानली जाते. त्यामुळे लाखो विद्यार्थी या स्पर्धेत उतरतात.

स्पर्धा परीक्षांचे महत्त्व यामुळे आहे की त्या एक व्यक्तीच्या बौद्धिक क्षमता, मेहनत आणि दृढनिश्चयाची कसोटी घेतात. परंतु, याचरोबरच या परीक्षा एकप्रकारे सामाजिक असमानतेचेही प्रतिबिंब ठरतात. व्याख्याकडे उत्तम शिक्षण, कोचिंग क्लासेस आणि आर्थिक पाठबळ आहे, त्यांना यश मिळण्याची शक्यता जास्त असते. यालाट, ग्रामीण

भागातील किंवा आर्थिकदृष्ट्या मागासलेल्या विद्यार्थ्यांना या मायाजालात अडकण्याची भीती जास्त असते. *स्पर्धा परीक्षांचे मायाजाल: का आणि कासेल?

स्पर्धा परीक्षा एक मायाजाल का मानली जाते? याचे उत्तर या प्रक्रियेच्या गुंतागुंतीच्या स्वरूपात आणि त्याच्या सामाजिक-आर्थिक परिणामांमध्ये दडले आहे. खालील काही प्रमुख कारणे यामागे आहेत:

१. *अति स्पर्धा आणि कमी यशस्वीतेचा दर:*

भारतात प्रत्येक वर्षी लाखो विद्यार्थी यूपीएससी, नीट किंवा जेईईसारख्या परीक्षांना बसतात. उदाहरणार्थ, यूपीएससीच्या सिव्हिल सर्व्हिसेस परीक्षेत दरवर्षी सुमारे 10 लाख उमेदवार सहभागी होतात, पण यशस्वी होतात फक्त 800-1000 उमेदवार. म्हणजेच यशाचा दर 0.1% ते 0.2% इतका कमी आहे. ही अति स्पर्धा विद्यार्थ्यांवर प्रचंड मानसिक दबाव टाकते.

२. आर्थिक ओझे:

स्पर्धा परीक्षांची तयारी हा एक खर्चिक व्यवहार आहे. कोचिंग क्लासेस, अभ्यास साहित्य, आणि परीक्षांचे फॉर्म भरण्याचे शुल्क यामुळे अनेक कुटुंबांना आर्थिक ताण सहन करावा लागतो. दिल्ली, कोल, हैदराबाद यांसारख्या शहरांमध्ये कोचिंग सेंटर ही एक मोठी इंडस्ट्री बनली आहे, जिथे लाखो रुपये खर्च होतात. ग्रामीण भागातील किंवा आर्थिकदृष्ट्या दुर्बल विद्यार्थ्यांना हा खर्च परवडत नाही, आणि यामुळे सामाजिक असमानता वाढते.

३. मानसिक दबाव आणि तणाव:

स्पर्धा परीक्षांचा अभ्यास हा प्रचंड मेहनत आणि वेळ मागणारा आहे. अनेक विद्यार्थी वर्षानुवर्षे अभ्यास करतात, पण यश मिळत नाही. यामुळे नैराश्य, चिंता आणि आत्मविश्वासाचा

अभाव यांसारख्या समस्या उद्भवतात. काही दुर्दैवी घटनांमध्ये विद्यार्थ्यांनी आत्महत्येसारखे टोकाचे पाऊल उचलल्याच्या बातम्या आपण ऐकतो.

३. सामाजिक अपेक्षा आणि दबाव: भारतीय समाजात सरकारी नोकरी किंवा डॉक्टर-इंजिनीअर बनणे याला खूप प्रतिष्ठा आहे. यामुळे पालक आणि समाजाचा दबाव विद्यार्थ्यांवर येतो. अनेकदा विद्यार्थ्यांचे स्वतःचे स्वप्न वेगळे असते, पण सामाजिक अपेक्षांमुळे ते या मायाजालात अडकतात.

४. प्रणालीतील त्रुटी:

स्पर्धा परीक्षांच्या प्रक्रियेत अनेक त्रुटी आहेत. प्रश्नपत्रिकेतील चुका, पेपर लीक होणे, आणि निकालांमधील उशीर यामुळे विद्यार्थ्यांचा विश्वास कमी होतो. उदाहरणार्थ, 2024 मध्ये नीट (NEET) परीक्षेच्या पेपर लीकच्या प्रकरणाने देशभरात खळबळ माजवली होती.

स्पर्धा परीक्षांचे सकारात्मक पैलू* -

स्पर्धा परीक्षांचे मायाजाल जरी खरे असले, तरी त्यांचे काही सकारात्मक पैलू देखील आहेत:

१. मेरिटवर आधारित स्पर्धा: स्पर्धा परीक्षा मेरिटवर आधारित असतात, ज्यामुळे मेहनती आणि हुशार विद्यार्थ्यांना त्यांच्या क्षमतेच्या जोरावर यश मिळण्याची संधी मिळते.

२. करिअरमधील स्थैर्य: सरकारी नोकरी किंवा प्रतिष्ठित शिक्षण मिळाल्याने आर्थिक आणि सामाजिक स्थैर्य मिळते. ३. वैयक्तिक विकासाचा: या परीक्षांच्या तयारीदरम्यान विद्यार्थ्यांमध्ये वेळेचे व्यवस्थापन, आत्मशिक्षण आणि चिकाटी यांसारखे गुण विकसित होतात.

मायाजालातून बाहेर पडण्याचा मार्ग - स्पर्धा परीक्षांचे मायाजाल तोडण्यासाठी काही उपाययोजना करणे आवश्यक आहे:

१. शिक्षण प्रणालीत सुधारणा: शिक्षण प्रणालीला अधिक व्यावहारिक आणि कौशल्य-आधारित बनवले पाहिजे, जेणेकरून विद्यार्थ्यांना केवळ स्पर्धा परीक्षांवर अवलंबून राहावे लागणार नाही.

२. परवडणारी तयारी: सरकारने मोफत किंवा कमी खर्चात कोचिंग आणि अभ्यास साहित्य उपलब्ध करावे.

३. मानसिक आरोग्यावर लक्ष: विद्यार्थ्यांसाठी समुपदेशन आणि मानसिक आधार देणारी यंत्रणा उभी करावी.

४. परीक्षा प्रक्रियेत पारदर्शकता: पेपर लीक आणि इतर गैरप्रकारांना आळा घालण्यासाठी कठोर उपाययोजना कराव्यात.

निष्कर्ष -

स्पर्धा परीक्षा हे एक मार्जात आहे, जे लाखो तरुणांना यशाच्या आशेने आकर्षित करते, पण त्याचवेळी त्यांना मानसिक, आर्थिक आणि सामाजिक दबावाखाली आणते. यशस्वी होणाऱ्यांची संख्या कमी असली, तरी या मायाजालात अडकणाऱ्यांची संख्या प्रचंड आहे. समाज, सरकार आणि शिक्षण प्रणाली यांनी एकत्र येऊन या मायाजालात सुधारणा करणे आवश्यक आहे, जेणेकरून विद्यार्थ्यांना त्यांच्या क्षमतेनुसार संधी मिळतील आणि त्यांचे भविष्य उज्वल होईल.

प्रा. धीरज गडहिर
डिपार्टमेंट ऑफ कॉमर्स

एक कप चहाची गोष्ट :

मित्रांनो, मला तुम्हाला एक प्रश्न विचारायचा आहे. एक कप चहासाठी किती पाणी लागते हो? तुम्ही म्हणाल, हा काय प्रश्न झाला? एक कप चहाला फक्त अर्धा कप पाणी लागते. आले नं गोत्यात. मी जर तुम्हाला सांगितले की एक कप चहाला २० लिटर पाणी लागते तर तुम्ही मला वेड्यातच काढाल. पण जरा विचार केला तर तुम्हाला माझे म्हणणे पटेल.

चहा तयार करायला कोणत्या वस्तू लागतात याची यादी करा बघ. चहा तयार करायला गरम पाणी लागते, दूध लागते आणि पाणी पण लागते. शिवाय चहा गरम करायला उष्णता पण लागते. या सर्व गोष्टी पाण्याशिवाय तयार होतात का? त्यांना लागणारे पाणी हे चहा तयार करायला लागणाऱ्या पाण्याचाच एक भाग आहे हे विसरू नका. साखर तयार करायला ऊस लागतो. ऊस तर भरपूर पाणी पिता हो. शिवाय ऊसापासून साखर तयार करण्यासाठी जो कारखाना लागतो तो काय पाण्याशिवाय चालतो का? तिथेही पाणी लागते. असा जर प्रत्येक वस्तूचा विचार केला तर चहा पत्ती तयार करण्यासाठी लागणारे पाणी, दूध तयार करायला लागणारे

पाणी, उष्णते साठी लागणारे पाणी यांचाही हिशोब करावा लागणार नं. असे हे सर्व पाणी विचारात घेतले तर एक कप चहा तयार करायला लागणारे पाणी २० लिटर असू शकते ही बाब आपल्या लक्षात येईल. पाण्याचा वापर दोन प्रकारचा असतो. ते दोन प्रकार म्हणजे प्रत्यक्ष वापर आणि प्रत्यक्ष वापर. एक ग्लास पाणी पिणे हा झाला पाण्याचा प्रत्यक्ष वापर व आपण ज्या वस्तू उपभागतो त्या तयार करण्यासाठी लागणारे पाणी हा झाला अप्रत्यक्ष वापर. असे आपण वापरत असलेल्या प्रत्येक गोष्टीबद्दलही म्हणू शकतो. एक जीन तयार करायला ७००० लिटर पाणी लागते असा अंदाज केला जातो. या वरून आपण किती पाणी अप्रत्यक्षपणे उपभोगतो हे आपल्या लक्षात येईल. हा जो अप्रत्यक्ष वापर होतो तिथे पाण्याचा आभास होतो. त्यामुळे अशा पाण्याला आभासी पाणी (Virtual water) या नावाने ओळखले जाते. आभासी पाणी ही संकल्पना सर्व प्रथम श्री. अलन नावाच्या शास्त्रज्ञाने वापरली. इंग्रजी भाषेत त्याला फूट प्रिंटस ऑफ वॉटर असे नामाभिधान देण्यात आले आहे. यालाच मराठी भाषेत आपण पाण्याच्या पाऊल खुणा

म्हणू शकतो. प्रत्येक वस्तूच्या पाऊल खुणा आपल्याला पाण्यापर्यंत घेवून जातात. साखरेच्या गोदामात ते साखरेचे साठे असतात ते साखरेचे साठे नसून पाण्याचे साठे आहेत असे म्हंटले तर अतिशयोक्ती ठरणार नाही. परदेशात जेव्हा वस्तू निर्यात केल्या जातात तेव्हा परदेशात पाणीच निर्यात केले जाते असे म्हणायला काय हरकत आहे? अरब देशात पाऊस पडत नाही. तिथे काहीच पिकत नाही. भारताततून त्या देशांना मोठ्या प्रमाणावर भाजीपाला निर्यात केला जातो. ही खर्च पाहिला असता पाण्याचीच निर्यात होय. प्रत्येक माणसाने किती पाणी वापरावे याबद्दल राष्ट्रीय पातळीवर मानांकन करण्यात आले आहे. शहरी भागात माणसाने दररोज १३५ लिटर तर ग्रामीण भागात ६० लिटर पाणी वापरावे असे हे मानांकन सांगते. शहरी भागात पिण्यासाठी व अन्न शिजवण्यासाठी १५ लिटर, अंधोळ करण्यासाठी २० लिटर, कपडे धुण्यासाठी २० लिटर, भांडी घासण्यासाठी २० लिटर, घराच्या स्वच्छतेसाठी १५ लिटर आणि फ्लशच्या संडासासाठी ४५ लिटर असा तो हिशोब आहे. हे ४५ लिटर वजा केले तर शहरी आणि ग्रामीण

भागातील पाणी वापरात विशेष फरक आढळत नाही. ग्रामीण भागात पाणी काटकसरीने वापरले जाते असेही म्हणता येईल. एका अभ्यासात असे आढळून आले आहे की देशात जे रेझिडेड कपडे तयार केले जातात त्यापैकी फक्त ६० टक्केच कपडे ग्राहक वापरतात. ग्राहक वापरतात म्हणजे ते कपडे त्यांच्या कपाटात येवून पडतात. त्यापैकी प्रत्यक्ष किती वापरले जातात ते देवच जाणे. देशात पाण्याचे संकट असतांना अशा प्रकारे पाण्याचा अपव्यय होणे हे देशाला निश्चितच भूषणावह नाही. पाणी ही संकल्पना जरी आपल्याला परिचित असली तरी तिच्याशी निगडीत असलेल्या अनेक संकल्पना आपल्याला या लेखमालेत समजणार आहेत.

डॉ. दत्ता देशकर
उपाध्यक्ष, PES

नवीन शैक्षणिक धोरण: संधी की आव्हान?

प्रस्तावना:

भारतातील शिक्षण क्षेत्र हे सातत्याने बदलत चालले आहे. बदलत्या काळानुसार शिक्षणपद्धती, अभ्यासक्रम व अध्यापनाच्या पद्धतींमध्ये सुधारणा करणे ही काळाची गरज आहे. अशाच पद्धतीने 2020 मध्ये केंद्र सरकारने "नवीन शैक्षणिक धोरण (N e w Education Policy - NEP 2020)" जाहीर केले. हे धोरण शिक्षण क्षेत्रात आमूलाग्र बदल घडवून आणण्याच्या उद्देशाने आखले गेले आहे. मात्र या धोरणामुळे जिथे एकीकडे संधी निर्माण होत आहेत, तिथेच काही आव्हाने देखील समोर येत आहेत.

• संधी (Opportunities):

1. ५+३+३+४ शिक्षण रचना:

पूर्वीची १०+२ रचना (10th + 12th) बदलून आता शिक्षणाला चार टप्पे करण्यात आले आहेत:

५ वर्ष – Foundational Stage (इयत्ता बालवाडी ते दुसरी)

३ वर्ष – Preparatory Stage (इयत्ता ३री ते ५वी)

३ वर्ष – Middle Stage (इयत्ता ६वी ते ८वी)

४ वर्ष – Secondary Stage (इयत्ता ९वी ते १२वी)

या रचनेमुळे शिक्षण अधिक वयानुसार अनुकूल व बुद्धिमत्तेप्रमाणे योग्य ठरेल.

2. मूल्याधिष्ठित शिक्षण व जीवन कौशल्ये:

नवीन धोरणात केवळ गुणांवर भर न राहता:

सहकार्य

समस्या सोडवण्याची कला

संवाद कौशल्य

नैतिक मूल्ये

या गोष्टी शिकवण्यावर भर आहे. त्यामुळे विद्यार्थी 'परिक्षेसाठी शिकणारे' न राहता 'जीवनासाठी शिकणारे' बनतील.

3. मातृभाषेतून शिक्षण (भाषा धोरण):

३री इयत्तेपर्यंत शिक्षण मातृभाषा/स्थानिक भाषेत दिले जाणार आहे. संशोधनाने दाखवले आहे की मूलभूत शिक्षण हे मातृभाषेत अधिक प्रभावीपणे समजते.

4. तंत्रज्ञानाचा वापर:

ऑनलाइन शिक्षण डिजिटल लर्निंग प्लॅटफॉर्म (जसे D I K S H A , SWAYAM)

AI आणि Coding

हे सर्व शिक्षणात समाविष्ट केले जात आहे, जे भविष्यातील नोकऱ्यांसाठी विद्यार्थ्यांना तयार करतं.

5. विषय निवडण्याची मोकळीक:

विद्यार्थ्यांना आता त्यांना हवे तसे विषय एकत्र निवडता येतील. उदा. गणितासोबत संगीत किंवा भूगोलासोबत संगणकशास्त्र. यामुळे विद्यार्थ्यांच्या आवडीनुसार शिक्षण होऊ शकतं.

6. उच्च शिक्षण संस्थांमध्ये स्वायत्तता:

कॉलेज/युनिव्हर्सिटींना त्यांच्या अभ्यासक्रम, संशोधन आणि शिकवण्याच्या पद्धतीसाठी अधिक स्वायत्तता देण्यात आली आहे. यामुळे शिक्षणाची गुणवत्ता वाढेल.

7. व्यावसायिक आणि कौशल्यधारी शिक्षण:

इयत्ता ६वी पासूनच विद्यार्थ्यांना इंटरशिप, हस्तकला, कौशी, IT, शिवणकाम, इत्यादी शिकवले जाईल. यामुळे कोशिकांवर भर देणारे शिक्षण मिळेल आणि बेरोजगारी कमी होईल.

क्र.सं.	NEP 2020-पर्यंत (वर्तमान पातळी)	NEP 2020-नंतर अपेक्षित बदल
GDP मध्ये शिक्षण खर्च	~3%	~5%
पुढील केंद्रावर सरासरी खर्च (एक लाख रुपये प्रति बाल)	~1%	~1.5%
उच्च शिक्षण प्रवेश दर (18-24 वर्षांच्या)	~90%	~95%
उच्च शिक्षण प्रवेश दर (25-34 वर्षांच्या)	~20%	~30%
उच्च शिक्षण प्रवेश दर (35-44 वर्षांच्या)	~10%	~20%

• आव्हाने (Challenges):

1. अंमलबजावणीतील अडथळे:

धोरण चांगले आहे, पण त्याची प्रभावी अंमलबजावणी ही सर्वात मोठी अडचण आहे. शहरी व ग्रामीण भागात मोठा तफावत आहे. साधने, प्रशिक्षित शिक्षक, डिजिटल सुविधा यांचा अभाव आहे.

2. शिक्षकांचे प्रशिक्षण:

नव्या शिक्षणपद्धतीसाठी शिक्षकांना नवे प्रशिक्षण आवश्यक आहे. पण अनेक शिक्षक अजूनही जुनी पद्धतच वापरत आहेत.

राष्ट्रीय शिक्षक प्रशिक्षण परिषद (NCTE) यासाठी नवीन मॉड्यूलस तयार करत आहे, पण त्यांची अंमलबजावणी मंद आहे.

3. भाषेचा विरोधाभास:

शिक्षण मातृभाषेत दिले जाणार, पण अनेक पालक इंग्रजीवर भर देतात. इंग्रजीचे जागतिक महत्त्व असल्याने शहरांमध्ये पालक याला विरोध करत आहेत.

4. आर्थिक गुंतवणुकीचा अभाव:

NEP यशस्वी होण्यासाठी सरकारने GDP चा किमान ६% हिस्सा शिक्षणावर खर्च करणे अपेक्षित आहे. प्रत्यक्षात हा खर्च खूपच कमी आहे. शाळा, साधनसामग्री, ई-लर्निंग सुविधा यासाठी अधिक निधी लागणार आहे.

5. सामाजिक विषमता:

अनेक गरीब, ग्रामीण, आदिवासी व अल्पसंख्याक समुदायांपर्यंत शिक्षण पोहचवणे अजूनही एक मोठे आव्हान आहे. डिजिटल शिक्षणामुळे सामाजिक दरी वाढण्याची शक्यता आहे.

• निष्कर्ष (Conclusion):

नवीन शैक्षणिक धोरण हे भारतातील शिक्षण क्षेत्रात एक क्रांतिकारी पाऊल आहे. यातून विद्यार्थ्यांचा सर्वांगीण विकास, नवीन कौशल्ये, रोजगारसंधी आणि मूल्याधारित शिक्षण मिळणार आहे. मात्र ही संधी यशस्वी ठरण्यासाठी आपण सर्वांनी – शासन, शिक्षक, पालक व विद्यार्थी – एकत्र येऊन प्रयत्न करणे आवश्यक आहे.

Vaibhav Suryawanshi
Assistant Prof.
Comm. Dept.

शेअर मार्केट चे बेसिक्स

आपण शेअर बाजार हा शब्द प्रत्यक्ष व अप्रत्यक्षरीत्या नेहमीच ऐकत असतो शेअर बाजार एवढा वाढला इतका कमी झाला परंतु शेअर बाजार म्हणजे नेमकं काय व शेअर बाजाराची बेसिक माहिती या लेखातूनच दिलेले आहे. शेअर मार्केट म्हणजे जिथे विविध कंपन्यांचे शेअर्स ट्रेड केले जातात. मुख्यतः शेअर बाजाराची विभागणी दोन भागांमध्ये केली जाते.

प्राथमिक मार्केट आणि दुय्यम मार्केट

जेव्हा कंपनी सुरुवातीच्या सार्वजनिक ऑफरसह (IPO) बाहेर पडले तेव्हा त्याला प्राथमिक मार्केट म्हणतात. IPO चा सामान्य उद्देश शेअर मार्केटमध्ये स्टॉक सूचीबद्ध करणे आहे. एकदा शेअर सूचीबद्ध झाल्यानंतर आणि खरेदी केलेल्यानंतर, ते दुय्यम मार्केटमध्ये पुढे ट्रेड करण्यास सुरुवात करते.

मार्केटमध्ये शेअर्सची किंमत

मागणी आणि पुरवठ्याच्या सामान्य नियमांनुसार मार्केट किंमत निर्धारित करते. सामान्यपणे, जेव्हा कंपनी जलद वाढत असते किंवा ते खूपच चांगले नफा कमवत असते किंवा नवीन ऑर्डर मिळवते तेव्हा शेअर किंमत वाढते. स्टॉकची मागणी वाढल्याने अधिक निवेशक जास्त किंमतीत स्टॉक खरेदी करतात आणि त्याचप्रमाणे किंमत वाढते

कंपन्यांना मोठ्या प्रकल्पांचा वापर करण्यासाठी पैसे आवश्यक आहेत. ते बॉन्ड्सच्या इश्यूद्वारे हे उभारतात आणि बॉन्डधारकांना प्रकल्पावर केलेल्या नफ्याद्वारे परतफेड केली जाते. बॉन्ड्स हा एक प्रकारचा फायनान्सियल साधन आहे जिथे अनेक निवेशक कंपन्यांना पैसे देतात.

स्टॉक इंडायसेस

स्टॉक एक्सचेंजमध्ये सूचीबद्ध कंपन्यांकडून, इंडेक्स तयार करण्यासाठी काही सारखेच स्टॉक एकत्रित केले जातात. वर्गीकरण कंपनीच्या आकार, उद्योग, मार्केट कॅपिटलायझेशन किंवा इतर श्रेणीच्या आधारावर असू शकते. सेन्सेक्स हा 30 कंपन्यांच्या शेअर्सचा समावेश असलेला सर्वात जुना इंडेक्स आहे आणि फ्री-फ्लोट मार्केट कॅपिटलायझेशनच्या जवळपास 45% प्रतिनिधित्व करतो. निफ्टीमध्ये 50 कंपन्यांचा समावेश होतो आणि त्यांच्या फ्री-फ्लोट मार्केट कॅपच्या अंदाजे 62% अकाउंटचा समावेश होतो. इतरांमध्ये बेकेक्स, बीएसई मिडकॅप किंवा बीएसई स्मॉल कॅप सारख्या मार्केट कॅप इंडायसेस आणि इतरांचा समावेश होतो.

ऑफलाईन ट्रेडिंग आणि ऑनलाईन ट्रेडिंग

ऑनलाईन ट्रेडिंग म्हणजे तुमच्या कार्यालयात किंवा

तुमच्या घरी बसून इंटरनेटवर शेअर्स खरेदी आणि विक्री करणे आहे. तुम्हाला केवळ तुमच्या ट्रेडिंग अकाउंटमध्ये लॉग-इन करणे आवश्यक आहे आणि तुम्ही शेअर्सची खरेदी आणि विक्री करू शकता. ऑफलाईन ट्रेडिंग ही तुमच्या ब्रोकरच्या ऑफिसला भेट देऊन किंवा तुमच्या ब्रोकरला टेलिफोन करून ट्रेडिंग करणे आहे.

शेअर मार्केटमध्ये ब्रोकरची भूमिका

ब्रोकर तुम्हाला तुमचे ट्रेड खरेदी आणि विक्री करण्यास मदत करतो. ब्रोकरसं सामान्यपणे खरेदीदारांना विक्रेते आणि विक्रेत्यांना खरेदीदार शोधण्यास मदत करतात. बहुतांश ब्रोकरसं तुम्हाला कोणते स्टॉक खरेदी करावेच आहेत, कोणते स्टॉक विक्री करावे आणि सुरुवातीसाठी शेअर मार्केटमध्ये ब्रोकरची भूमिका

कोणीही शेअर मार्केटमध्ये शेअर्स खरेदी आणि विक्री करू शकतो का?

सक्षम असलेली कोणतीही व्यक्ती मार्केटमध्ये शेअर्स खरेदी आणि विक्री करू शकते. तुम्हाला ब्रोकरसह ट्रेडिंग अकाउंट उघडणे आवश्यक आहे आणि ट्रेडिंग अकाउंट उघडल्यानंतर तुम्ही स्टॉक मार्केटमध्ये शेअर्स खरेदी आणि विक्री करू शकता

ट्रेडिंग अकाउंट वर्सिंग डिमेंट अकाउंट?

दोघांमध्ये महत्वाचा फरक आहे. ट्रेडिंग अकाउंट हे आहे जेथे तुम्ही तुमचे ट्रेड खरेदी आणि विक्री करता. डिमेंट अकाउंट म्हणजे जेथे तुमचे शेअर्स कस्टडीमध्ये धरून ठेवले जातात. जेव्हा तुम्ही तुमच्या ट्रेडिंग अकाउंटमध्ये शेअर्स खरेदी करता, तेव्हा तुमचे बँक अकाउंट डेबिट होते आणि तुमचे डिमेंट अकाउंट जमा होते.

ट्रेडिंग आणि इन्व्हेस्टमेंट

मूलभूत फरक म्हणजे ट्रेडिंग म्हणजे शेअर्सच्या अल्पकालीन खरेदी आणि विक्रीचा संदर्भ होय तर इन्व्हेस्टमेंट म्हणजे दीर्घकालीन होल्डिंग आणि शेअर्स खरेदीचा संदर्भ होय. व्यापारी सामान्यतः अल्पकालीन इन्व्हेट आणि कोणत्याही कंपनीच्या स्टॉकच्या किंमतीच्या मार्केट मूव्हमेंटनंतर त्वरित पैसे वेगाने मंथन करण्याचा प्रयत्न करतो, जेव्हा इन्व्हेस्टर शेअरमार्केटमध्ये चांगला स्टॉक खरेदी करण्याचा प्रयत्न करतो आणि वेळेनुसार स्टॉकची किंमत वाढण्याची प्रतीक्षा करतो.

रोलिंग सेटलमेंट

शेअर मार्केटवर एक्झिच्युट केलेला प्रत्येक ऑर्डर सेटल करणे आवश्यक आहे. खरेदीदारांना त्यांचे शेअर्स आणि विक्रेत्यांना विक्री प्राप्त होतात. सेटलमेंट ही प्रक्रिया आहे

ज्यामध्ये खरेदीदार त्यांच्या शेअर्स आणि विक्रेत्यांना त्यांचे पैसे प्राप्त करतात. रोलिंग सेटलमेंट म्हणजे जेव्हा दिवसाच्या शेवटी सर्व ट्रेड सेटल करावे लागतील. दुसऱ्या शब्दात, खरेदीदारांनी त्यांच्या खरेदीसाठी पैसे दिले पाहिजेत आणि विक्रेत्याने विकलेले शेअर्स एका दिवसात शेअर मार्केटमध्ये वितरित केले पाहिजेत.. भारतीय शेअर मार्केट T+2 सेटलमेंट स्वीकारतात, याचा अर्थ असा की ट्रांझॅक्शन दिवसाला पूर्ण केले जातात आणि या ट्रेडचे सेटलमेंट एका दिवसापासून दोन कामकाजाच्या दिवसांमध्ये पूर्ण केले पाहिजे. तथापि, T + 1 सध्या टप्प्यांमध्ये स्वीकारले जात आहे.

सेबी म्हणजे काय?

सेबी म्हणजे सिव्हरिटीज अँड एक्सचेंज बोर्ड ऑफ इंडिया. शेअर बाजारात जोखीम असल्याने, मार्केट रेग्युलेटर आवश्यक आहे. सेबी या शक्तीने तसेच केली जाते आणि मार्केटचे विकास करण्याची प्रसंग रेग्युलेटरच्या जीबाबदारी आहे. मूलभूत उद्दिष्टांमध्ये निवेशक स्वास्थ्य संरक्षित करणे, शेअर मार्केट विकसित करणे आणि त्याचे कार्यक्षमते करणे यांचा समावेश होतो.

इक्विटी मार्केट आणि डेरिव्हेटिव्ह मार्केट

इक्विटी मार्केट आणि डेरिव्हेटिव्ह मार्केट दोन्ही एकूण स्टॉक मार्केटचा भाग आहेत. ट्रेड केलेल्या उत्पादनांमध्ये फरक आहे. इक्विटी मार्केट शेअर्ससाठी स्टॉक्समध्ये डील करते तर डेरिव्हेटिव्ह मार्केट प्युचर्स आणि ऑप्शन्स (एफ&ओ) मध्ये डील करते. F&O मार्केट हे इक्विटी शेअर्स सारख्या अंतर्निहित एसेट्सवर आधारित आहे.

मूलभूत आणि तांत्रिक विश्लेषण

मूलभूत विश्लेषण म्हणजे कंपनीचा व्यवसाय, त्याच्या वाढीच्या संभावना, त्याचा नफा, त्याचे कर्ज इत्यादी समजून घेण्याविषयी आहे. तांत्रिक विश्लेषण चार्ट आणि पॅटर्न्सवर अधिक लक्ष केंद्रित करते आणि भविष्यासाठी अर्ज करण्यासाठी मागील नमुने शोधण्याचा प्रयत्न करते. निवेशकांद्वारे मूलभूत तत्वे अधिक वापरले जातात आणि तांत्रिक ट्रेडर्स द्वारे अधिक वापरले जातात.

शेअर मार्केटमध्ये किमान इन्व्हेस्टमेंट तुम्ही कंपनीचा 1 शेअर देखील खरेदी करू शकता म्हणून कोणत्याही किमान इन्व्हेस्टमेंटची आवश्यकता नाही. त्यामुळे जर तुम्ही ₹100/- च्या मार्केट प्राईससह स्टॉक खरेदी केला आणि तुम्ही केवळ 1 शेअर खरेदी केला तर तुम्हाला केवळ ₹100. इन्व्हेस्ट करणे आवश्यक आहे. पण अर्थातच, ब्रोकरचे आणि वैधानिक शुल्क अतिरिक्त असेल. जीएएसटी, स्टॅम्प ड्युटी आणि एएसटीटी सारखे वैधानिक

शुल्क केंद्र किंवा राज्य सरकारद्वारे लादले जातात. ब्रोकरला हे देयके मिळत नाहीत. ब्रोकर तुमच्या वतीने हे कलेक्ट करतो आणि त्यास सरकारकडे डिपॉझिट करतो.

कंपन्या लिस्टिंगचा निवडतात निधी उभारण्यास सोपे बँड प्रतिष्ठा सुधारणाविधान शेअर्स लिक्विडेट करण्यास सोपेपारदर्शकता आणि नियामक निरीक्षणाद्वारे कार्यक्षमता वाढतेलिक्विडिटी वाढते तसेच क्रेडिट किंमत वाढतेभारतातील शेअर मार्केटच्या पारंपारिक यंत्रणेविषयी जाणून घेण्यासाठी काही बिंदू येथे आहेत:

ट्रेडिंग यंत्रणा

भारतातील अधिकांश ट्रेडिंग बॉम्बे स्टॉक एक्सचेंज (बीएसई) आणि नॅशनल स्टॉक एक्सचेंज (एनएसई) वर केले जाते. या दोन्ही स्टॉक एक्सचेंजमध्ये ऑनलाईन इलेक्ट्रॉनिक मर्यादा ऑर्डर बुकद्वारे ट्रेडिंग केले जाते. याचा अर्थ असा की खरेदी आणि विक्री ऑर्डर ट्रेडिंग कॉम्प्युटरद्वारे मॅच केले जातात. भारतीय स्टॉक मार्केट हे ऑर्डर-ड्रिवेन आहे जेथे खरेदीदारा आणि विक्रेते अनामिक राहतात, जे सर्व निवेशकांना अधिक पारदर्शकता प्रदान करतात. ब्रोकरद्वारे ऑर्डर दिली जातात, ज्यापैकी बहुतांश रिटेल निवेशकांना ऑनलाईन शेअर ट्रेडिंग सेवा प्रदान करतात.

मर्जर चे प्रकार

कधीकधी, शेअर मार्केटमध्ये प्रमुख कंपन्यांचे मर्जर होते. खालील विविध प्रकारचे मर्जर आहेत:

आडवे मर्जर

आडवे मर्जर म्हणजे जेव्हा दोन स्पर्धात्मक कंपन्या अशा प्रकारच्या उत्पादने किंवा सेवा ऑफर करतात, तेव्हा अर्थव्यवस्थेच्या फायद्याच्या उद्देशाने एकत्र येतात. आडवे मर्जर चे मुख्य उद्दीष्ट म्हणजे खर्च कमी करणे, स्पर्धा कमी करणे, कार्यक्षमता वाढविणे आणि मार्केटनियंत्रित करणे.

हॉर्टिकल मर्जर

समान पुरवठा साखळीसह कार्यरत असलेल्या कंपन्यांदरम्यान एक हॉर्टिकल मर्जर घडते; जसे की व्यवसायाच्या उत्पादन आणि वितरण प्रक्रियेत सहभागी असलेल्या कंपन्या. उच्च दर्जाचे नियंत्रण, पुरवठा साखळीसह माहितीचा चांगला प्रवाह, अधिक नफा आणि कमी खर्च निर्माण करणे हे हॉर्टिकल मर्जरचे ध्येय आहे.

निष्कर्ष- शेअर बाजाराची सखोल माहिती घेऊनच शेअर बाजारात ट्रेडिंग व गुंतवणूक करावी.

प्रा. अविनाश संभाजी तायडे

सहाय्यक प्राध्यापक

संरक्षण आणि धोरणात्मक भागीदारी

धोरणात्मक भागीदार: २०१६ मध्ये, अमेरिकेने भारताला "प्रमुख संरक्षण भागीदार" (Major Defense Partner) म्हणून मान्यता दिली. २०१८ मध्ये भारताला 'स्ट्रॅटिजिक ट्रेड ऑथोरायझेशन-१' (STA-1) चा दर्जा मिळाला, ज्यामुळे भारताला अमेरिकेच्या संवेदनशील संरक्षण तंत्रज्ञानाची सहज उपलब्धता झाली. संयुक्त कवायती आणि सहकार्य: दोन्ही देश 'मालाबार', 'युध अभ्यास' आणि 'वज्र प्रहार' यांसारख्या नियमित लष्करी कवायती आयोजित करतात. यामुळे दोन्ही देशांच्या लष्करांमध्ये समन्वय आणि सहकार्य वाढले आहे. इंडो-पॅसिफिक क्षेत्र: चीनच्या वाढत्या प्रभावाला तोंड देण्यासाठी, इंडो-पॅसिफिक क्षेत्रात शांतता आणि स्थिरता राखण्यासाठी दोन्ही देशांनी सहकार्य वाढवले आहे. क्वाड (QUAD - भारत, अमेरिका, जपान आणि ऑस्ट्रेलिया) या गटातील सहभाग हे याचे उत्तम उदाहरण आहे. ३. तंत्रज्ञान आणि नवोपक्रम iCET उपक्रम: 'क्रिटिकल अँड इमर्जिंग टेक्नॉलॉजीज'

(iCET) हा भारत आणि अमेरिका यांच्यातील एक महत्त्वपूर्ण उपक्रम आहे. या अंतर्गत सेमीकंडक्टर, कृत्रिम बुद्धिमत्ता (AI), क्वांटम कंप्यूटिंग, दूरसंचार आणि अंतराळ तंत्रज्ञान यांसारख्या महत्त्वाच्या क्षेत्रांमध्ये सहकार्य वाढवण्यावर भर दिला जात आहे. अंतराळ सहकार्य: भारतीय अंतराळ संशोधन संस्था (ISRO) आणि अमेरिकेची NASA यांच्यात संयुक्त मोहिमांवर काम सुरू आहे. 'निसार' (NISAR) हा दोन्ही संस्थांचा एक महत्त्वाचा संयुक्त प्रकल्प आहे, ज्याचे उद्दिष्ट पृथ्वीच्या पृष्ठभागाचे निरीक्षण करणे आहे. ४. सांस्कृतिक आणि लोकांचे संबंध भारतीय-अमेरिकन समुदाय: अमेरिकेत सुमारे ४ दशलक्षाहून अधिक भारतीय वंशाचे लोक राहतात, जे दोन्ही देशांना जोडणारा एक मजबूत पूल (bridge) म्हणून काम करतात. हा भारत आणि अमेरिकेतील व्यापार थांबला तर तोटा होण्याची शक्यता जास्त आहे. त्याच वेळी, भारताशिवाय अमेरिकन तंत्रज्ञान आणि संरक्षण कंपन्यांवरही परिणाम होईल.

- स्नेहल कांबळे
SYBA

डॉ. आंबेडकर यांचा विद्यार्थ्यांना सल्ला

डॉ. आंबेडकरांचा विद्यार्थ्यांसाठी सल्ला हा शिक्षणाच्या सक्तीने प्रगती, आत्म-जागरूकता, सामाजिक न्यायासाठी संघर्ष, आणि आपल्या हक्कांबद्दलची जाणीव ठेवणे यावर केंद्रित होता. त्यांनी विद्यार्थ्यांना उच्च शिक्षणासाठी प्रोत्साहित केले, ज्ञानाचा प्रचंड ध्यास घेण्यास सांगितले आणि समाजात समानता व बंधुता प्रस्थापित करण्याचे आवाहन केले. त्यांचे मुख्य उद्दिष्ट हे होते की विद्यार्थ्यांनी संघटित होऊन, एकमेकांना मदत करून, समाजातील विषमतेविरुद्ध लढा द्यावा आणि एका प्रगत व न्यायपूर्ण भारताच्या निर्मितीमध्ये सक्रिय योगदान द्यावे. शिक्षणाचे महत्त्व: बाबासाहेबांनी शिक्षणाला सर्वाधिक महत्त्व दिले. त्यांचे म्हणणे होते की शिक्षण हे व्यक्तीला सक्षम बनवते, अंधश्रद्धा दूर करते आणि समाजात प्रगती आणते. शिक्षणेचे शस्त्र: त्यांनी विद्यार्थ्यांना शिक्षणालाच आपले सर्वात मोठे शस्त्र मानण्याचा सल्ला दिला. शिक्षणामुळेच व्यक्तीला स्वतःचे हक्क कळतात आणि समाजात समानता आणता येते. ज्ञान मिळवा, पण ध्येय विसरू नका: ज्ञान मिळवण्यासोबतच आपले ध्येय आणि उद्दिष्ट कधीही विसरू नये, असे ते नेहमी सांगायचे. आत्म-जागरूकता आणि संघटन: डॉ. आंबेडकर यांनी विद्यार्थ्यांना स्वतःबद्दल आणि समाजाबद्दल जागरूक राहण्यास सांगितले. स्व-ओळखीचा आग्रह:

विद्यार्थ्यांनी आपल्या आत्म-ओळखीसाठी प्रयत्न करावा. आपण कोण आहोत, आपले अधिकार काय आहेत, हे जाणून घेणे महत्त्वाचे आहे. • एकत्र येऊन लढा: समाजात होणाऱ्या अन्यायाविरुद्ध एकट्याने लढण्याऐवजी संघटित होऊन लढण्याचा सल्ला त्यांनी दिला. त्यामुळेच एकत्र येऊन आपला आवाज उठवावा. सामाजिक बदलांसाठी कार्य: त्यांनी विद्यार्थ्यांना सामाजिक न्यायासाठी आणि समानतेसाठी कार्य करण्यास प्रेरित केले. • समानतेची स्थापना: समाजात सर्वत्र समानता आणि बंधुता असावी, यासाठी प्रयत्न करावेत, असे ते म्हणाले. • महिलांचे हक्क: महिला आणि कामगारांच्या हक्कांचे समर्थन करावे आणि त्यांच्या प्रगतीसाठी योगदान द्यावे, असा सल्ला त्यांनी दिला. ध्येय निश्चिती आणि चिकाटी: यशस्वी होण्यासाठी ध्येय निश्चित करणे आणि ते साध्य करण्यासाठी अथक परिश्रम करावेत. • चिकाटी आणि संघर्ष: आयुष्यात कितीही अडचणी आल्या तरी ध्येय न सोडता चिकाटीने प्रयत्न करत राहावे.

आरक्षणासाठी राज्यकर्त्यांनी डोळे उघडावे

गरज हि शोधाची जननी आहे.जेव्हा अस्तित्वाची जाण होऊन चीड येते.व त्यातून लढा उभारला जातो त्याला क्रांती म्हणतात तेव्हा कोठे सामाजिक अस्मिता प्राप्त होत.हि क्रांती करतांना जे तळहातावर शीर घेऊन लढतो.त्यांच्याच चरणावर समान्य माणुस शीर ठेवत असतो. अस्मिता म्हणजे माणुस म्हणून जगण्याचे हक्क हे हक्क मिळविण्यासाठी घटनात्मक अधिकार संविधानाने दिले आहे. परंतु दुर्दैवाने आज हि अनुसूचित जाती जमाती यांना मिळत नाही.आरक्षण उपवर्गिकरणाचा न्याय सुप्रीम कोर्टाने दिला असला तरी शासन त्याकडे डोळे झाक करीत आहे. हे हक्क अधिकार का? मागावे लागतात तर ह्या देशात धर्माने धर्माधेतेने काही बंधने लाढली त्यातुन कमालीची विषमता या सामाजिक जिवनात आहे. ह्या विषमतेचा उगम पाहिला त्याची कल्पकता पाहिली तर मानसिकतेने काही धर्ममार्तंडानी समाज दुबळा करुन ठेवला. खरे तर पशु पक्षाचा जन्म त्या त्या योनीत व मानवाचा जन्म हा मनुष्य योनीत होत असतो.हे निसर्ग निर्मित त्रिवार सत्य शास्त्रीय दृष्ट्या सत्य असुन हि धर्माधानी आमच्यावर असत्य अशी कल्पकता मांडली.व बहुसंख्य समाज वंचित ठेवला त्यामुळे आज अनेक जाती घटकांवर आरक्षण मागण्याची वेळ आली आहे. ब्राह्मणाचा जन्म मुखानुत झाला.क्षत्रियाचा जन्म बाहु मधुन वैश्याचा जन्म जाखेतुन तर शुद्राचा जन्म हा पायातुन झाला.तत्कालीन राज्यव्यस्थेत धर्माला राजकिय आश्रय मिळतो असल्यामुळे समाज व्यवस्था चार्तुवर्णात अडकुन राहिली.वर्ण व्यवस्थे प्रमाणे कार्य करु लागली. ब्रिटिश सत्ता आल्यावर पुरोगामी विचार समाजात रुजु लागले. हंटर कमिशनला, शाहु महाराजांना अस्पृश्यतेच्या नावावर शुद्राचे शोषण होत आहे हि जाणिव झाल्यावर त्यांनी आरक्षणाची सुरुवात केली.

अनेक समाजसुधारक शाहु, फुले, आंबेडकर, पेरीयार, वि.रा शिंदे पुढे. आले. व सामाजिक पुरोगामी चळवळी उभ्या राहु लागल्या. देश स्वातंत्र्य झाल्यावर घटनेत सर्वाधिक शोषण झालेल्या शुद्र व आदिवासी यांची १९३५ साली अनुसूची तयार होऊन. पुढे त्यावर विचार होऊ लागला. अनुसूचित जातींना १३% व जमातींना ७% आरक्षण देण्यात आले.त्यात हि आरक्षणाचा लेखा जोखा कधी घेतले गेला नाही. त्यामुळे ठराविक जाती आरक्षणाचा लाभ घेत गेल्या, घेत गेल्या व काही जाती आणि वंचित राहिल्या.हि जाणिव आरक्षित जाती जमातीला होऊ लागल्याने वंचित जाती घटकांनी सुप्रीम कोर्टाकडे धाव घेतली सामाजिक बाबीचा विचार करुन करुन सुप्रीम कोर्टाने आरक्षणात उपवर्गिकरणाचा निकाल १ ऑगस्ट २०२४ रोजी देऊन राज्याला उपवर्गिकरणाचे अधिकार दिले अनेक राज्यांनी उपवर्गिकरणाची अंमलबजावणी केली.पुरोगामी महाराष्ट्रात मात्र सरकार झोपेचे सोंग घेऊन बसले आहे. समाज व्यवस्थेत आलुतेदार बलुतेदार इतर मागास वर्ग यांना हि आपले शोषण होत आहे.याची जाणिव झाल्यावर इतर मागास वर्गियांना आरक्षणाची जाणिव होऊन १९७९ मध्ये पंतप्रधान मोरारजी देसाई यांनी मंडळ आयोगाची स्थापना केली.१९८० मध्ये आयोगाने अहवाल सादर केले.त्यानंतर पंतप्रधान व्दि पी सिंग यांनी ७ ऑगस्ट १९९० मध्ये.बि.पी.मंडल आयोगाची अंमलबजावणी केली.यात ३६० जातीचा समावेश त्यात कुणबी जातीचा देखील समावेश असुन २७ % आरक्षण दिले आहे. ओबीसी आरक्षणात कुणबी नोंद असल्याने मराठा आरक्षणाची चळवळ १९८० मध्ये आदरणीय आणणासाहेब पाटील यांचे नेतृत्वाने सुरुवात झाली.२२ मार्च १९८२ रोजी तत्कालीन मुख्यमंत्री बाबासाहेब भोसले यांनी आरक्षण देण्याचे आश्वासन दिले. त्याच

काळात २३ मार्चला आदरणीय आणणासाहेब पाटील यांचे निधन झाले. २०१६ ला मराठावाड्यातुन आंदोलनाची सुरुवात झाली. त्यात दिवंगत काकासाहेब शिंदे शाहिद झाले. जगाने आदर्श मोर्चे म्हणुन नोंद घ्यावी. असे अनेक मोर्चे एक मराठा लाख मराठा या घोषणेने निघाले. सप्टेंबर २०२३ मध्ये आदरणीय मनोज दादा जरांगे यांनी आंतरवली सराटे येथे उपोषाने पहिली सुरुवात केली.आज या आंदोलनाने विशाल असा कोट्यावधीचा जनसमुदाय एकसंध केला व कुणबी म्हणजेच मराठा ह्या नियमाने मराठा समाजाला ओबीसी चे आरक्षण लागू करावी हि मागणी राज्यशासनाकडे केली आहे. महाराष्ट्राची लोकसंख्या व आरक्षणाच्या लाभार्थी समाजाची लोकसंख्या याचा विचार करता ५२% ची मर्यादा यांचा ताळमेळ कोठे हि बसत नाही.हि मर्यादा कमाल ८०% व किमान ७५ % झालीच पाहिजे. महाराष्ट्राची लोकसंख्या २०११ प्रमाणे अकरा कोटी चोविस लाख व २०२५ चा विचार करता बारा कोटी त्र्याऐंशी लाख पाहता आरक्षणाची वर्गवारी पाहु १)अनुसूचित जाती लोकसंख्या एक कोटी पस्तीस लाख १२% २)अनुसूचित जमाती एक कोटी पाच लाख ९.३५ % ३)ओबीसी चार कोटी ३.८% ४)भटके विमुक्त उपलब्ध नाही ५ भटके विमुक्त वंजारी एक कोटी पाच लाख ९ % ६) मराठा ३.५ कोटी २८% वरील अंदाजे आकडेवारीचा विचार करता आरक्षणाची कमाल. टक्केवारी व सामाजिक उत्थानाचे आरक्षण यांचे समिकरण तज्ञांनीच मांडावे काळानुसार ओबीसी व मराठा समाजाला आरक्षण मिळालेच पाहिजे.याबाबत अनुसूचित जाती जमातीचे दुमत राहणार नाही. उलट पक्षी ओबीसी व मराठा जेवढे जागृत राहतील तेवढे लक्ष आम्हा अनुसूचित जाती

जमातीकडे दिले जाईल. ओबीसी नी व मराठा समाजाने भुतकाळात जाऊन विचार करावा, सामाजिक अवहेलनेचे किती दुष्परिणाम हे येणाऱ्या प्रत्येक पिढीच्या शैक्षणिक अर्थीक सामाजिक दर्जावर होत असतो. आम्ही अनुसूचित जाती जमातीने काय यातना भोगल्या असतील याचा विचार करावा आपणच आमचा विटाळ मानत होता. वरून पाणी देत होता.अस्पृश्य म्हणुन जवळ घेत नव्हता. शिळे पांके प्रसंगी मृत जनावरांचे मांस खावे लागत होते. कपड्याला, अंगाला, लागत नव्हते. प्यायला पाणी नव्हते. शिक्षक वर्गात घेत नव्हते.हे सर्व जातीव्यवस्थेमुळे घडत होते. या सर्वांचा विचार करता आज हि. प्रस्थापित आमच्यावर अन्याय करीत आहेत.अॅट्रासिटी सारखा कायद्याचा आधार घ्यावा लागतो.खरे तर आजच्या पुरोगामी महाराष्ट्रात हा कलंक आहे दिवसा ढवळ्या स्त्रियांवर बलत्कार होतात.अर्थात बहुजन महिलेवर देखील होतात.यावर बहुजन समाजाने विचार करुन जातीयता नष्ट करुन सामाजिक न्यायासाठी आमच्यासाठी देखील आम्ही माणसं म्हणुन दोन आसव गाळावीत. सामाजिक स्थैर्य व त्यातुन शैक्षणिक,अर्थीक व राजकिय बाबींसाठी आरक्षणाच्या माध्यमातुन सामाजिक समता ह्या पुरोगामी महाराष्ट्रात कशी निर्माण होईल याचा विचार आदरणीय मनोजदादा जरांगे संघर्ष योद्धा यांनी व ओबीसी नेत्यांनी करावा. या देशात वंदनिय शाहु फुले आंबेडकर वि.रा शिंदे यांचे पुरोगामी व वंदनिय छत्रपती शिवाजी महाराजांची राज्यसत्ता व सामाजिक समता आणण्या साठी एक दिलासे सामाजिक कार्य करु या,आम्हा अनुसूचित जाती जमातीला जवळ घ्या.एकसंध असा महाराष्ट्र घडवा. आण्णा धगाटे जेष्ठ साहित्यिक सामाजिक कार्यकर्ता

सप्टेंबरमधील महत्त्वाचे दिवस

- ५ सप्टेंबर: शिक्षक दिन (भारत)
- ८ सप्टेंबर: आंतरराष्ट्रीय साक्षरता दिवस आणि हिंदी दिन (भारत)
- ९ सप्टेंबर: जागतिक प्रथमोपचार दिन
- १० सप्टेंबर: जागतिक आत्महत्या प्रतिबंध दिन
- १५ सप्टेंबर: अभियंता दिन (भारतात सर मोक्षगुंडम विश्वेश्वरय्या यांच्या स्मरणार्थ)
- २३ सप्टेंबर: आंतरराष्ट्रीय सांकेतिक भाषा दिन
- २५ सप्टेंबर: जागतिक फुफ्फुस दिन
- २८ सप्टेंबर: जागतिक लोकशाही दिन
- २९ सप्टेंबर: जागतिक हृदय दिन

महाविद्यालयातील जन्मदिवस साजरे

प्राचार्य डॉ. गौतम बनसोडे सर यांचा जन्मदिवस

प्रा.मंजुषा निगडे यांचा जन्मदिवस

डॉ. रुपेश थोपटे सर यांचा जन्मदिवस

प्रा. रीमा खरे यांचा जन्मदिवस